

„Kūryba – tai kova su brėžiniu, medžiaga ir savimi“

Ramūnas Kraniauskas

Ramūnas Kraniauskas (g. 1942) – Lietuvos architektų ir Žemaitijos dailininkų sąjungos narys, Kauno politechnikos instituto (dabar Kauno technologijos universitetas – aut. past.) architektūros katedros absolventas. 1968–1988 m. – Miestų statybos projektavimo instituto Klaipėdos filialo vyresnysis architektas, išskirtina savo pastatų stilistika papuošęs Klaipėdos miestą ir Pamario kraštą. Su šiuo ypatingu žmogumi, architektu, dailininku susitikome ir kalbėjomės apie gyvenimo kelionę ir jam šioje žemėje pavestus nuveikti darbus.

Galbūt neįprasta gimimo dienos data – balandžio 1-oji – dažnai įkvepia Ramūną Kraniauską sakyti bičiuliams: „Esu laisvas žmogus, mėgstu meluoti. Ir Tau viską, ką žadi rašyti, – pamelavau.“ Tai pokštininko žodžiai. Sielos gilumoje Ramūnas yra tylus, ramus, nemėgstantis giliai atsiverti. Tarsi užutėkio vanduo...

Būsimasis architektas kartu su broliu dvyniu Vitoliu ir tėveliais karo metu mėtėsi iš vienos vietos į kitą. Ramesnį gyvenimą šeima rado Priekulėje. Tėtis Vytautas dirbo agronomu, mama Eugenija Marcinkevičiūtė rūpinosi šeimos gerove. Minijos upė gražiu lanku juosė Priekulę, todėl broliai nemažai laiko praleisdavo prie jos.

Tėtis buvo meniškos sielos žmogus. Pastebėjęs Ramūno gebėjimą piešti, jį skatino tai daryti ir pats prisidėdavo. Paauglys piešė įvairius natūrmortus: įskilusių puodynę, suglamžytą popierių (kiek jame plokštumų!), kopijavo portretus iš fotografijų – viską, ką jam pasiūlydavo tėtis. O ir pats, atsitiesęs nuo darbų, liedavo akvareles, kurių keletą Ramūnas yra išsaugojęs iki šių dienų.

Baigęs vidurinę mokyklą vaikas labai norėjo stoti į Dailės institutą (dab. Dailės akademija. – aut. past.), tačiau sovietmečiu į jį galėjo pakliūti tik privilegijuotų žmonių vaikai. Taigi, pasirinko architektūrą Kauno politechnikos institute. Studijuodamas Ramūnas sportavo. Su studentų regbio komanda Lietuvos regbininkų varžybose buvo iškovojęs aukso medalį. Saugoja iki šiol. Žinodama, kad jis – aistringas krepšinio sirgalius, klausiu, kodėl nepasirinko šios sporto šakos. „Kad buvau per mažas krepšiniui – 1,78 m. Net Lukas Lekavičius, mažiausias „Žalgirio“ komandoje, aukštesnis nei aš“, – nusišypso.

Šešerius metus mokėsis architektūros, 1967 m. Ramūnas Elektrėnų parko pakrantėje suprojektavo pastatą, kurio atvaizdas 1968 m. papuošė žurnalo „Statyba ir architektūra“ viršelį. Dabar architektas itin nustebęs atradęs, jog pastatas tebestovi.

Gavęs kvietimą dirbti Klaipėdoje, nedvejodamas sutiko. Jūra, smėlis, jaunystės energija, vandens susiliejimas su dangumi užbūrė jį. Pradėjęs dirbti Klaipėdos miesto projektavimo institute, tuoj pat gavo užsakymų. „Jei nebūčiau jų gavęs, būčiau turėjęs projektuoti mėnulyje“, – juokauja pašnekovas.

Kaip per dešimt metų Klaipėdai ir Pamariui sugebėjai suprojektuoti itin daug originalių pastatų?

Kad buvau jaunas ir dirbau tarsi kalėjime. Studijos

Ramūnas Kraniauskas, 1988 m. Nuotraukos autorius Valdas Patapas

Architektas privalo gerai piešti, jausti kompoziciją. Nors pastarosios jautimas priklauso nuo žmogaus.

nedavė praktinių dalykų, tokių kaip „darbo brėžiniai“, „monolitiniai perdengimai“. Ko nesužinojau institute, sužinojau darbo proceso metu. O kūryba – tai kova su brėžiniu, medžiaga ir savimi. Didžiausias nervų įtempimas. Kai pervargdavau, mano pedantiškumas sustiprėdavo dar labiau. Kuo didesnis nuovargis, tuo didesnis nepasitenkinimas: pojūčiai taip sustiprėdavo, jog aplink matydavau tik klaidas ir trūkumus...

Jei Klaipėdoje nebeliktų Tavo projektuotų namų, miesto veidas būtų kur kas skurdesnis... Kaip pajutai tą stilių: raudonos plytos, trikampiai stogeliai?

Bandžiau prisitaikyti prie senosios Klaipėdos architektūros: paštas, geležinkelio stotis, senieji teismo rūmai, pedagoginė mokykla – viskas buvo pastatyta iš raudonų plytų.

Poilsio namai Preiļoje „Vētra“, 1978 m.

Prisimenu, kad besimokydami Klaipėdoje, mes, studentai, gavę stipendijas bėgdavome į vaikų kavinukę „Du gaideliai“. Ji žavėjo daugybe stogelių, o viduje – puikia freska dainelės motyvais, ramiai čiurlenančiu fontanėliu... Tai buvo atsvara asketiškoms choreografijos salėms.

Jei jau kavinė skirta vaikams, be abejo, ji turėjo būti susieta su pasaka. O pasakose dažniausiai dominuoja pilys ar pilaitės. To paakintas suprojektavau mini pilaitę su daug stogelių eilių. Tai vaikiškas žaismingas mastelis. Viduje – kintanti erdvė, banguojančios lygios lubos, primenančios baltus debesėlius vasarą. Sienas papuošė sėkmingai sukurta, miela Vido Pinkevičiaus ir Juozo Vosyliaus freska apie naminių paukščių ir žvėrelių darbą kepančią duoną. Einančius į kavinę pasitikdavo medinė dviejų gaidelių skulptūra. Tie du paukščiai atrodė tarsi užšokę ant aukštos kaimiškos tvoros.

Keliaukime į Palangą, į prigludusį prie Ražės

upelės Tavo mielą knygyną, kurį, kaip sako architektūros istorikas Vaidas Petrulis, dėl ekspresyvumo ir regionalumo sąsajų galima lyginti su garsaus suomių architekto Reimo Pietilos kūryba.

Man tas knygynas taip pat prie *dūšios*. Viduje, aplink medžius, buvo suolelių, kad pirkėjas, rinkdamasis knygą, galėtų prisėsti, pavartyti ir pasvarstyti: pirkti ar ne. Langai suprojektuoti taip, kad Palangos miesto vaizdas plačiai atsivertų.

Besikalbėdami galime nuplaukti į Nidą, apžiūrėti Tavo gyvenamųjų namų kvartalą. Iš karto pastebiu jog jis – iš geltonų plytų...

Raudonos plytos Nidoje nebūtų tikusios. Geltonos – sąsaja su smėlynais, kopomis. Platūs mediniai balkonai. Juose galima pastatyti patogius krėslus, gerti kavą ir stebėti Kuršių marias. Šioje architektūroje įprasmina gamta. Vėliau sužinojau, jog šį kvartalą gyventojai pavadino „Mažuoju Paryžiumi“ dėl to, kad čia jauku gyventi.

1977 metais Klaipėdoje duris atvėrė 600 vietų kino teatras „Žemaitija“. Menu jaukų kiemėlį su grakščia Violetos Skirgailaitės „Trijų vaidilučių“ skulptūra ir baseinėliu. Pastato nišose – suoleliai filmo belūkuriuojantiems žiūrovams. Kaip sako meno kritikai, originalus tiems laikams sprendimas „Žemaitijos“ kino teatre buvo pratęsti žaliuosius plotus. Abiejose iki žemės esančių langų pusėse atsikartodavo žalios vejų fragmentas, tarsi „gamta eina į pastato vidų“. Ramūnas norėjo „daryti brutalią architektūrą, paskui visi keikė, kam tas betonas atraminėse sijose“. „Dar vėliau ėmė sakyti, kad aš vienintelis Klaipėdoje panaudojau brutalumą. Svarbiausia man buvo, kad judėtų vidaus erdvė, o išorėje būtų matyti pastato skulptūriškumas. Architektūra – artimiausias menas skulptūrai. Kiek ji eina skulptūriškumo link, tiek laimi meniškumas“, – pasakojo Ramūnas.

„Žemaitijos“ kino teatras Klaipėdoje, 1974m.

Ar galėtum paaiškinti „brutalizmo“ sąvoką, kuri gali skambėti labai atšiauriai?

Brutalizmas – tai Lietuvoje nauja XX a. antrosios pusės architektūros kryptis, Vakarų Europoje ji imta plėtoti anksčiau. Brutalizmas išryškino konstrukcinę ir inžinerinę sąrangą, tvirtų statybinių medžiagų – raudonų plytų ir betono faktūrą – derinius.

Martyno Mažvydo alėją Klaipėdoje užbaigia didelis Tavo darbas – Santuokų rūmai. Kuo pačiam jis ypatingas, brangus?

Į šį pastatą išties įdėta nemažai kūrybos ir triūso. Projektavimas ir statyba iki rūmų durų atvėrimo truko penkerius metus. Išorinėse sienose naudojai granitą, o viduje marmurą, kuris buvo atvežtas iš Sankt Peterburgo. Prie iškilmingo pastato vidaus interjero prisidėjo gausi to meto taikomosios dailės originalių šviestuvų ir baldų kolekcija. Pastaruosius suprojektavau pusiau kietus, griežto charakterio, kad patalpai suteiktų oficialumo ir šventiškumo. Prisimindamas savo darbus Klaipėdoje, turiu pasakyti, kad kūriau tam tikros paskirties pastatus, sušildydamas juos įvairiomis medžio detalėmis. Tuo metu nebuvo galima naudoti įdomių kalvių gaminių. Buvo sukurti vienkinių ar kitokių langų, durų matmenys, t. y. standartai, iš kurių bandydavau ištrūkti.

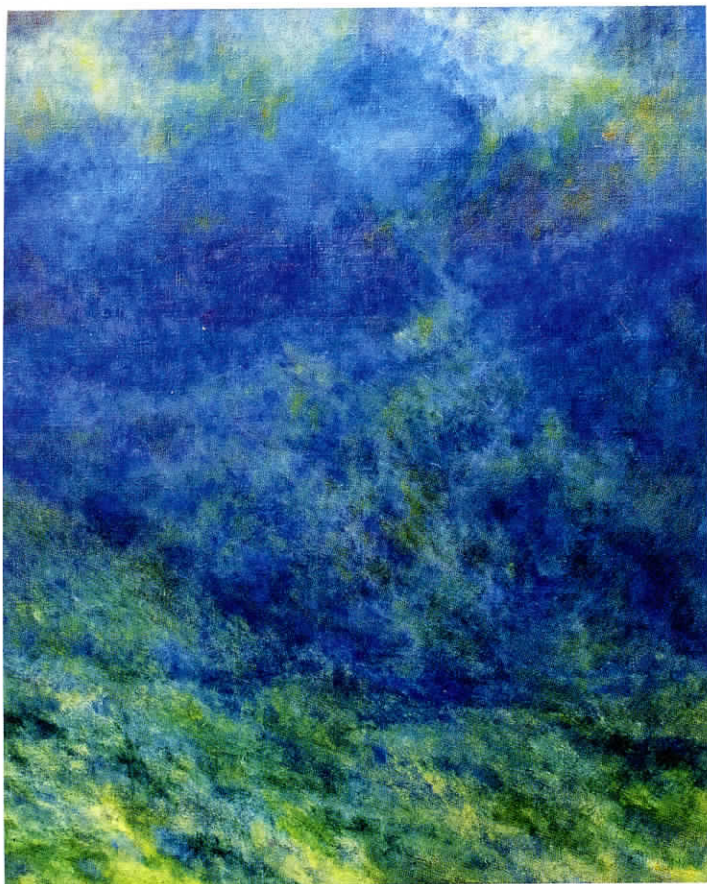
Architektūra – artimiausias menas skulptūrai. Kiek ji eina skulptūriškumo link, tiek laimi meniškumas.

Man labai mieli poilsio namai „Vėtra“ Preiloje. Žavi jie kaimiškais smailiais stogeliais, papuoštais lėkiais. O kodėl stogams naudojai čerpes, o ne šiaudus?

Šiaudiniai stogai labiau tinka vieno aukšto folkloriniams namams. Be to, nemėgstu gaisrų. Puikus vieno kolegų pastatas Palangoje taip ir supleskėjo... O ir šlaitiniai stogai man mieli. Jie itin tiko nuostabiam Lietuvos kraštovaizdžiui, Nidos namų kvartalui, aišku, ir Preilai. O ir toliau projektuodamas neatsisakiau tokių stogų.

Papasakok apie vieną vėliausių savo darbų Mingės kaime prie Minijos upės.

Mingės kaimas yra fantastiškas. Turbūt ten tekantis upės vanduo nuneša visus negerumus, išvalo mintis.

„Jūra“. Aliejus, drobė, 70x90, 2007 m.

Mingėje nuo pamatų reikėjo atkurti ir suprojektuoti du buvusius žvejų pastatus, gyvenamąjį ir ūkinį, vadinamą elingu. Jų fasadus savo formomis, detalėmis ir spalvomis stengiausi sutvarkyti itin smulkmeniškai. Taip svečių ir šeimnininkų name gimė naujai senas stilius. Erdvioje svetainėje – puošnių, žalios spalvos koklių krosnys, šiltasuolis, kuris sutraukia būrį žmonių.

Šeimnininkų sumanymu, gyvenamajame pastate specialiai įrengtas tik vienas sanitarinis mazgas, kad rytą visi šeimos nariai ir svečiai susirinktų į gyvą eilę, o laukdami turėtų progą mielai pasišnekučiuoti. Gera, kad čia rengiami tarptautiniai meno plenerai, veikia galerija, studija, kino teatras.

Ne veltui Mingės kaimas tituluojamas lietuviškąja Venecija. Nidos kvartalas – „Mažasis Paryžius“, čia – „Venecija“... O ar teko lankytis šiuose miestuose?

Ne, bet septynerius metus vasaromis keliau po Altajaus kalnus. Tuo metu Klaipėdoje 6–8 pažįstami žmonės buvome susibūrę į kalnų turistų grupelę.

Tai man buvo puikus poilsis nuo įtemptų darbų. O tysoti ant smėlio prieš saulutę – ne man.

Teko įveikti ir keturių tūkstančių metrų virš jūros lygio. Ir per ledynus tekdavo paėjėti su dvidešimties kilogramų kuprine ant pečių. Nevaizduoju didvyrio, tačiau batus su „katės nagais“ apsiaudavau. O kai po kojomis plaukiodavo debesėliai, atsiverdavo pasakiško grožio ežerėliai. Kalnų šaltinių vanduo – tyras, tyras ir oras – toks pat. Ten buvo galima mylėti be žodžių, vaikščioti horizontų kraštais ypatingose vakarų žarose.

Nusileidę kurdavome laužus, nes medžių jau būdavo nemažai. Kalnuose tylą atrodydavo kaip amžinybė, todėl buvo verta pagarbos. Tas laikas kalnuose būdavo kupinas tylaus džiaugsmo.

Paskui grįžti į miestą, vėl atsiduri žmonių knibždėlyne, o siela tokia tyra tyra, permatoma, neprimindžiota. Tai – tikras poilsis.

Romantiškai prisiminę kalnus, pamažu „atkeliaujame“ prie piešimo, tapybos. Ramūnas tapo daugiau nei dvidešimt metų. Baigęs architekto darbą užsiėmė daugiasluoksne tapyba. Jam tai įdomu, nes be kūrybos menininkas negali gyventi. Prioritetą, aišku, Ramūnas skiria architektūrai...

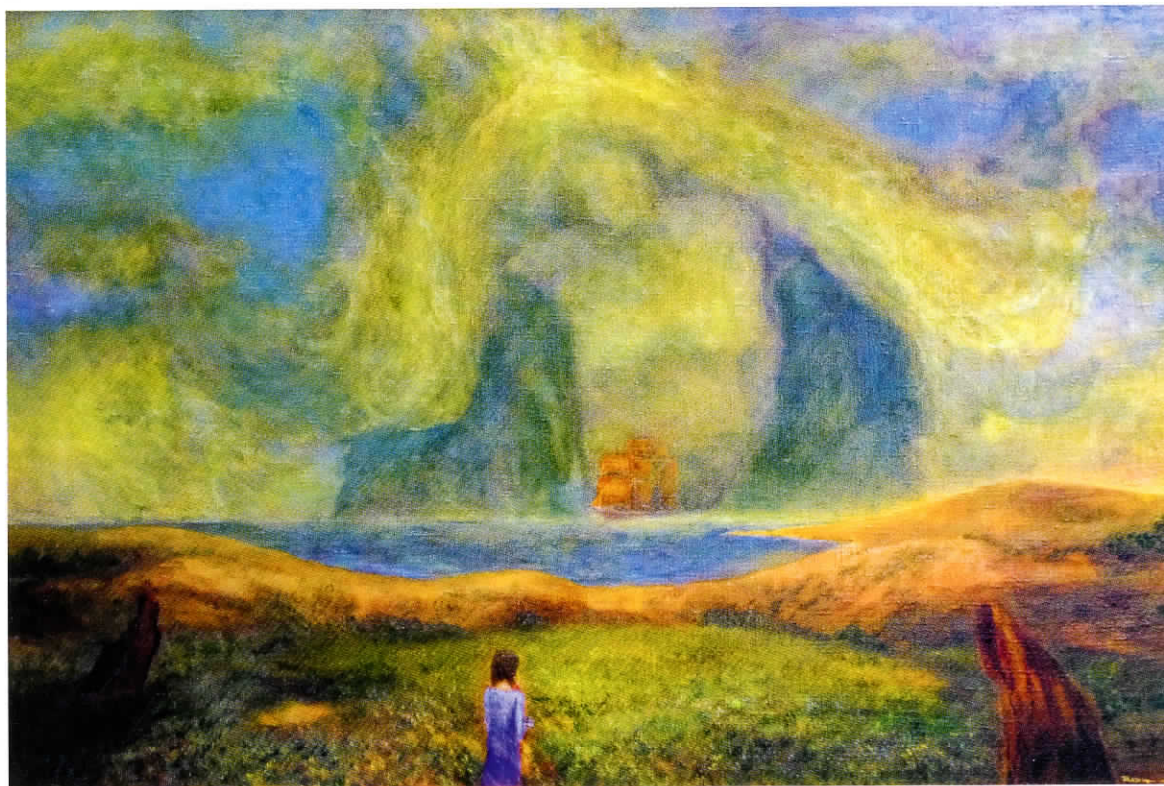
Ar daug piešdavot studijų metais?

Daug. Labai daug. Turėjome puikų dėstytoją Joną Vaitį. Ateidavo ir Antanas Žmuidzinavičius. Juk architektas privalo gerai piešti, jausti kompoziciją. Nors pastarosios jautimas priklauso nuo žmogaus. Žiūrėk, vieną moko moko kompozicijos – ir nieko šis nesupranta, o kitas tik prisėdo prie molberto – puiki kompozicija. Be jokio mokslo. Taigi, kompozicija daugiau jaučiama nei išmokstama.

Kas toji daugiasluoksni tapyba, kuria dabar užsiimi?

Drobėje nutapai vieną dažų sluoksnį, išdžiovini. Toliau – antras sluoksnis. Tų sluoksnių gali būti daug, kaip ir ką sumąstai tapyti. Menas turi atitraukti žmogų nuo rutinos, nuo nepalaujamo bėgimo, nuo chaoso ir priversti jį stabtelėti, pabūti vienam, susimąstyti. Ypač tuomet, kai už lango pilka, kai neišaušta diena, kai užvaldo keistas žemiškas letargas.

Tapyba man – dabartinis tikslas, į kurį einu ir kurio siekiu. Kartais jau sugebu atrasti savo darbuose

„Vizija“. Aliejus, drobė, 80x1,20, 2007 m.

tą minkštumą ir švelnumą, ilgai ieškotą, matytą Auguste'o Renoiro paveiksle „Jeanne Summary“, į kurį žvelgdamas nebesupranti, kur prasideda ir baigiasi vaizdas. Nėra jokių linijų, belieka tik viena tobula visuma.

Tavo paveiksluose daug mistinių simbolių, galinčių nuvesti į kitas erdves. Matyti Tavo domėjimasis kosmosu, Žeme, kaip planeta Saulės sistemoje. Ką šie simboliai įprasmina?

Taigi, žiūrėkit ir fantazuokit! Maža mergaitė didelėje pievoje, einanti saulės link: juk tai – tiesimasis į šviesą, iliuzinis, nuostabus vaiko pasaulis. Per ją išreiškiu nerealų simbolinį pasaulį. Ji ir angelai.

Tai – ne tiesmukiškai suprantami angelai, bet stiprūs, tvirti, laisvi, nuo nieko nepriklausomi žmonės. Juk žmonės „pakirptais sparnais“ – netvirti, nusivylę pasauliu. Žmogus turi įeiti į mano paveikslus ir būti juose.

Kūryba – nuo pradžios iki galo. Tam reikalingas šviesus protas, absoliuti laisvė nuo buitinių rūpesčių, įdomi paties filosofija ir turtinga sąmonė. Tai yra mano kalbėjimas, siekiantis pagauti ir suvirpinti žmogaus širdį.

*Menas turi atitraukti žmogų
nuo rutinos, nuo nepaliojamo
bėgimo, nuo chaoso ir
priversti jį stabtelėti.*

... Ramūnas vaišina kava ir mudviejų laikas išbyra tarsi smėlis tarp pirštų. Susiruošus išeiti, nedėkoju už pokalbį. Jis man sako: „Daug laimės ir sėkmės!..“ Bendru sutarimu atsakau: „Šiam kruvinam pasauliui...“

Trinkteli durys, mes atsisveikinę. Už jų lieka geležinės logikos, sarkastiško humoro ir itin geros širdies savininkas. Atsiduriu jaukiame kaimiškame kiemelyje, kuris veda Liepų gatvės triukšmo link. Palieku menininką minimalistinėje jo būties erdvėje ir mąstau apie tai, kad būtų šaunu parašyti ir išleisti monografiją, skirtą architektui, menininkui, bičiuliui...

Kalbino Livija Gulbinaitė